

Buurtinitiatief Droomstraten: een utopie voor sociale menging

Claire de Graaf (428557) – Faculteit der Sociale Wetenschappen – Erasmus Universiteit Rotterdam.

*Eerste lezer: Wenda Doff - Tweede lezer: Rob Timans – Veldacademie begeleider: Ruth
Höppner. Datum: 18 juni 2017*

***Abstract** – In dit explorerend onderzoek is getracht uit te zoeken welke voor- en nadelen zowel ‘oorspronkelijke’ bewoners als ‘nieuwe’ bewoners van een gegentrificeerde buurt ervaren van buurtinitiatieven georganiseerd door ‘nieuwe’ bewoners. Dit houdt verband met Droomstraten, een project waarbij door de gemeente gefaciliteerde buurtinitiatieven georganiseerd worden. De onderzochte Droomstraten zijn de Berkelselaan, de Kettingstraat, de Blommersdijkselaan en de Drie Straatjes. Ze zijn gevestigd in de gegentrificeerde Kansrijke Wijken in Rotterdam waar steeds meer kapitaalkrachtige gezinnen naartoe trekken. Het onderzoek heeft de volgende positieve effecten getoond: de straten zijn groener geworden en door de verbeterde fysieke leefomgeving is er meer sociale menging tussen buurtkinderen. Tegelijkertijd blijken de Droomstraten voor spanningen en discussies te zorgen bij de initiatiefnemers en overige (oorspronkelijke) buurtbewoners. Opvallend is dat alle initiatiefnemers van de Droomstraten kapitaalkrachtige autochtone bewoners zijn en in een koopwoning wonen. De overige straatbewoners variëren in etniciteit en sociaaleconomische status, en zijn veelal woonachtig in huurwoningen. Beide groepen komen ondanks de Droomstraten nauwelijks met elkaar in contact en lijken in gescheiden werelden te leven. Dit kan mogelijk verklaard worden door verschillen in leefstijlen, hetgeen betekent dat sociale menging, ook in de context van Droomstraten, vooralsnog een utopie is.*

Keywords: gentrificatie; buurtcontact; buurtinitiatieven; buurtparticipatie; sociale mix

1. Inleiding

Sinds een aantal jaren is er door Nederlandse beleidsmakers veel aandacht besteed aan het stedelijk beleid omtrent het opwaarderen van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied. Hierbij wordt gepoogd om middenklassers te motiveren om in ‘opgevaardeerde’ achterstandswijken te gaan wonen (Hochstenbach & Musterd, 2017). Zo worden oude huizen gerenoveerd of vervangen door nieuwe huizen, waarbij rekening gehouden wordt met de voorkeuren van meer kapitaalkrachtige bewoners die de wijk weer nieuw elan geven.

In Nederland is er veelal sprake van overheid gestuurde gentrificatie (Uitermark, Duyvendak en Kleinans, 2007). Dit betekent dat het creëren van (naar inkomen) gemengde buurten met inmenging van de staat als beleidsdoel wordt gezien. De beleidsveronderstelling hierachter is het verbeteren van de leefbaarheid en de economische aantrekkingskracht (Van Gent, 2009). Met leefbare wijken worden gebalanceerde wijken bedoeld die weinig criminaliteit kennen en voor een omvangrijk deel bestaan uit woningen die geschikt zijn voor middenklassers (Uitermark, et al., 2007). Overheidsinterventie heeft ook een versterkend effect op de woningmarkt. Sinds de jaren '90 is afname van de sociale huursector en het stimuleren van eigenwoningbezit een beleidsdoel wat *state-led* gentrificatie heeft gefaciliteerd (Uitermark, et al., 2007; Van Gent, 2013). Een voorbeeld van overheid gestuurde gentrificatie is het beleidsprogramma Kansrijke Wijken, waarbij de gemeente Rotterdam het aandeel hoogopgeleiden in de stad wil vergroten. Het beleid heeft niet alleen als doel de economische ontwikkeling van de stad te stimuleren, maar streeft er ook naar haar sociale veerkracht en weerbaarheid te vergroten. Het programma Kansrijke Wijken richt zich op het vasthouden en aantrekken van met name kapitaalkrachtige gezinnen. In negen wijken rondom het centrum worden woningen en infrastructuur aangepast. Door deze gunstige condities biedt de gemeente de ruimte voor zelfbouw en eigen initiatief (Gemeente Rotterdam, 2015).

Gentrificatie is het proces van verandering van de bewonerspopulatie waarbij nieuwe bewoners een hogere sociale-economische status hebben dan de vorige populatie in combinatie met de verandering van de gebouwde omgeving door investeringen in vastgoed (Clark, 2005). In de gentrificatie literatuur komen zowel positieve als negatieve effecten van gentrificatie aan bod. Atkinson (2004) benoemt enkele positieve en negatieve invloeden van gentrificatie. Een positief element is volgens hem het ontstaan van sociale mix van huishoudens van verschillende sociaaleconomische klassen. Volgens Lees (2008) wordt sociale menging van meer welvarende gezinnen met minder welvarende gezinnen in stedelijke buurten voorgesteld als een win-win-beleids voor zowel de oorspronkelijke als de nieuwe bewoners van een wijk. Er is sprake van een verbetering van de fysieke omgeving

door de komst van nieuwe voorzieningen en door het creëren van een economische basis voor wijkontwikkeling. Hierdoor wordt de leefbaarheid in de wijk verbeterd. De Koning (2015) stelt dat het door Lees' genoemde positieve effect door belanghebbenden vaak door een 'neoliberale lens' wordt gekeken; er wordt met name door beleidsmakers gelet op welke nieuwe voorzieningen middenklasse-bewoners wensen en te weinig rekening gehouden met oude voorzieningen en hun functies die zij voor oorspronkelijke bewoners vervullen. Ook andere auteurs (Doucet, 2009; Zukin et al., 2009; Shaw & Hagemans, 2015) constateren dat er vaak geen rekening wordt gehouden met de oorspronkelijke voorzieningen en hun waarde voor minder kapitaalkrachten. Marcuse en Van Kempen (2000) stellen dat de komst van nieuwe bewoners en veranderingen in de buurt, oorspronkelijke bewoners het gevoel kunnen geven dat zij verdrongen worden uit hun eigen buurt. Daarbij stellen ze dat bewoners op twee manieren verdrongen kunnen worden verdrongen. In de eerste plaats worden door de stijgende huurprijzen die het gevolg zijn van de komst van de middenklasse de woningen onbetaalbaar voor de oorspronkelijke bewoners, zodat deze elders een woning moeten zoeken. Ten tweede kunnen de oorspronkelijke bewoners door de aangebrachte veranderingen het idee krijgen dat het hun buurt niet meer is (Atkinson, 2002). Hierbij stelt Reijndorp (2004) dat de oorspronkelijke bewoners gevoelens van onteigening kunnen ervaren, doordat voorzieningen zoals buurthuizen langzamerhand door andere groepen gedomineerd worden. Hierdoor leidt gentrificatie tot de verstoring en destabilisering van de bestaande sociale netwerken, zodat bepaalde bewonersgroepen niet meer kunnen rekenen op hun lokale banden (Bolt & Kempen, 2007). Ook kunnen door de tegengestelde levensstijlen van de oorspronkelijke en nieuwe bewoners zorgen voor spanningen. Zo kunnen verschillende wensen ten aanzien van het gebruik van de openbare ruimte er toe leiden dat men elkaar mijdt wat kan leiden tot segregatie (Van Marissing, 2008). Robson en Butler (2001) stellen dan ook dat sociale relaties door de tegengestelde levensstijlen gekarakteriseerd kunnen worden als tektonisch. Daarmee wordt bedoeld dat relaties binnen en tussen verschillende sociale en etnische groepen in het gebied parallel van aard zijn in plaats van integratief.

Gentrificatie kan aan de ene kant leiden tot verdringing van de oorspronkelijke bewoners, destabilisering van sociale netwerken en uiteindelijk tot de verzwakking van sociale cohesie. Aan de andere kant zou gentrificatie de leefbaarheid en de economische aantrekkingskracht van de wijk kunnen verbeteren en zou het sociaal kapitaal van nieuwe en oorspronkelijke bewoners kunnen groeien. Deze contradictie is terug te vinden in de literatuur en zorgt voor onduidelijkheid over wat de mogelijke gevolgen zijn van gentrificatie zijn. Het is daarom relevant om naar specifieke casussen te kijken waarin factoren, alsmede de voor- en

nadelen van gentrificatie, in kaart kunnen worden gebracht.

In dit onderzoek staat de casus van Droomstraten centraal, een project dat gezien kan worden als een vorm van gentrificatie. De achterliggende gedachte van dit project is nieuwe bewoners van gegentrificeerde straten de kans te geven voorzieningen in de straat aan te passen om zo het leefklimaat van alle bewoners te bevorderen. De bewoners doen dit door hun straat op te geven bij de gemeente als Droomstraat, waarna subsidie kan worden verkregen om de straat passend bij de eigen levensstijl in te richten. De initiatiefnemers roepen daarmee voorzieningen in het leven en veranderen de buitenruimte naar hun idee, hetgeen kan leiden tot sociale menging of tot onvrede onder de oorspronkelijke bewoners omdat deze het niet eens zijn met de aangebrachte voorzieningen. Middels deze casus wordt onderzocht wat de mogelijke voor- en nadelen zijn voor zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners van de veelal door de nieuwe bewoners (*gentrifiers*) georganiseerde initiatieven in de Droomstraten.

Droomstraten is een experiment dat in 2015 is overgenomen van het concept ‘Leefstraten’ in Gent. Sinds 2013 wordt er in Gent geëxperimenteerd met de ‘Leefstraat’ (Gemeente Rotterdam, 2015). Het doel van deze projecten is om te ervaren wat de mogelijkheden zijn om de buitenruimte in de stadswijken adequater te benutten voor spelen en het ontmoeten van andere straatbewoners. Verwacht wordt dat Droomstraten de woonkwaliteit verhoogt en de sociale relaties tussen de verschillende bewoners positief beïnvloed. In 2015 zijn er zes Droomstraten gestart in gegentrificeerde Kansrijke wijken waar veel gezinnen wonen. Dit zijn Kettingstraat, de Berkelselaan, Blommersdijkselaan, Lamberstusstraat, Peperklip en het project de Drie Straatjes (Beemster, 2015).

Met behulp van dit onderzoek zal een genuanceerde en verdiepende bijdrage geleverd worden aan de wetenschappelijke literatuur, omdat met de casus een diepgaand inzicht verkregen wordt aan de hand van de ervaringen van zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners ten aanzien van gentrificatie. Dit onderzoek is daarnaast interessant voor beleidsmakers. Door de contextuele factoren in kaart te brengen, kan met het woonbeleid ingespeeld worden op de ervaringen van oorspronkelijke en nieuwe bewoners. Hierdoor kunnen de negatieve gevolgen mogelijk beperkt worden. De discussie over verdringing is maatschappelijk relevant, omdat die kan leiden tot de marginalisering van kwetsbare groepen hetgeen weer gevolgen kan hebben voor sociale ongelijkheid. Om een dergelijke bijdrage te leveren, worden er interviews afgenomen bij de oorspronkelijke en nieuwe bewoners van de Droomstraten. De probleemstelling die hieruit voortvloeit luidt:

“Welke voor- en nadelen ervaren zowel ‘oorspronkelijke’ bewoners als ‘nieuwe’ bewoners

van een gegentrificeerde buurt van buurtinitiatieven georganiseerd door ‘nieuwe’ bewoners?”

2. Theoretisch kader

2.1 Gentrificatie

De term gentrificatie werd geïntroduceerd door Glass (1964) om de ontwikkelingen die zich voordeden op de huizenmarkt en de veranderingen in de sociale structuur van de binnenstad van Londen te beschrijven. Glass (1964) definieert gentrificatie als een complex proces waarbij de middenklassers, ‘*urban gentry*’, zich vestigen in arbeiderswijken. In deze wijken worden fysieke verbeteringen aangebracht, waardoor oude woningen werden omgevormd tot dure woningen (ibid.). Na de start van dit proces worden volgens Glass (1964) alle arbeidershuishoudens die in de wijk woonden vervangen door middenklasse huishoudens en verandert de sociale sfeer van de buurt. Clarks (2005) gentrificatie definitie sluit hierop aan. Deze stelt dat het gentrificatieproces voldoet aan twee kenmerken; een verandering van de bewonerspopulatie waarbij nieuwe bewoners een hogere sociale-economische status hebben dan de vorige populatie in combinatie met de verandering van de gebouwde omgeving door investeringen in vastgoed (2005).

Om de oorzaken van gentrificatie te beschrijven, wordt er een drietal verklaringen besproken. De eerste verklaring is dat de oorzaak van gentrificatie ligt in het proces van mondialisering en de veranderingen op de arbeidsmarkt die daarmee samenhangen (Hamnett, 2003). Door de overgang van een industriële economie naar een postindustriële economie, verandert de arbeidsmarkt waarbij meer behoefte is aan professionals, managers en technici. De banen voor deze mensen bevinden zich in het centrum van de stad, waardoor deze hoger opgeleiden woonruimte zoeken in of nabij het stadscentrum. Hiermee vormen zij potentiële *gentrifiers* (ibid.). Voor de laagopgeleiden geldt het omgekeerde, omdat zij moeilijker werk vinden in de stad verhuizen ze naar randgemeentes (ibid.).

De tweede verklaring is dat gentrificatie sterk verbonden wordt aan de ‘*emancipatory city*’ (Ley, 2003). Een deel van de middenklasse heeft de wens om te ontsnappen aan routineus leven in randgemeentes. Zij willen werken aan zelfontplooiing en hebben daarom de voorkeur om dichtbij werk, voorzieningen, culturele fora, interessante architectuur en andere levensstijlen te wonen (Florida, 2002). Gentrificatie wordt hier gezien als een ruimtelijke expressie van een culturele voorkeur van gemengde en open leefmilieus in plaats van economische herovering. In de emancipatorische visie wordt de binnenstad gezien als een

veilige, leefbare en hartelijke plaats. Ley (2003) beschrijft de gentrificatie in de *emancipatorische city thesis* als een proces waardoor mensen in de binnenstad worden samengevoegd en waarbij mogelijkheden gecreëerd worden voor sociale interactie, tolerantie en culturele diversiteit. Caulfield (1989) stelt dat volgens deze visie ontmoetingen ontstaan tussen verschillende bewonersgroepen.

De derde verklaring is dat gentrificatie als middel wordt ingezet door de Nederlandse overheid, zodat grip gehouden wordt op het sociale leven en sociale wanorde en sociale achteruitgang wordt tegengegaan (Uitermark, Duyvendak en Kleinhans, 2007). De wisselwerking tussen de overheid en woningcorporaties wordt gezien als een overheidsinterventie, waarbij gestreefd wordt naar stedelijke herstructurering. Het doel daarvan is om de economische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van deze wijken te vergroten. Het wenselijke beleidsdiscours doelt op gebalanceerde wijken waarin weinig criminaliteit voorkomt en een aanzienlijk aandeel middenklasse huishoudens gehuisvest is (ibid).

2.2 Positieve gevolgen van gentrificatie

Het doel van overheid gestuurde gentrificatie is om de sociale mix van buurten te bevorderen. Onder sociale menging wordt in dit onderzoek verstaan dat verschillende bewoners met elkaar optrekken of enigszins contact met elkaar hebben (Putnam, 2002). Sociale menging is een strategie van de overheid waarmee de bevolkingssamenstelling gereguleerd wordt, zodat verschillende groepen met elkaar in contact kunnen komen. Dit kan zorgen voor sociale cohesie, wat betekent dat mensen zich verbonden voelen met anderen in de wijk (Berkman & Glass, 2000). Verbondenheid kan ontstaan door een gevoel van identificatie met anderen bijvoorbeeld door direct contact. Volgens Putnam (2002) kan dit gevoel verklaard worden door twee vormen van sociale cohesie: *bonding* en *bridging*. Bij *bonding* vindt de verbondenheid plaats tussen mensen die op elkaar lijken, bijvoorbeeld tussen de nieuwe bewoners van een gegentrificeerde wijk. Zij hebben vaak dezelfde sociaaleconomische status. *Bridging* wordt gedefinieerd als de verbondenheid tussen mensen uit uiteenlopende sociale en culturele groeperingen, zoals tussen nieuwe bewoners (kapitaalkrachtige autochtonen) en oorspronkelijke bewoners (minder kapitaalkrachtigen die variëren in etniciteit) van een gegentrificeerde wijk (ibid.). De sociale relaties die ontstaan uit *bridging* zijn gebaseerd op oppervlakkig en tijdelijk contact. Door informatie van elkaar te ontvangen, naast elkaar te leven en elkaar hulp bieden, kunnen buurtbewoners door sociale menging elkaar waarderen.

Sociale menging kan door dat contact met mede buurtbewoners zorgen voor vertrouwen dat kan worden ingezet om te handelen in collectief belang (Kleinhans & Bolt, 2010).

Ook kan sociale menging de leefbaarheid van een wijk positief beïnvloeden. Bewoners in de oudbouw ervaren naarmate er meer koopwoningen zijn, een sterk verbeterde status van de buurt (Helleman & Wassenberg, 2004). Van der Veer (2014) stelt dat omgekeerd geldt dat hoe lager de status van een gebied, hoe meer mensen een gemengde bevolkingssamenstelling van hun buurt als negatief zien. Oorspronkelijke bewoners profiteren van sociale menging tijdens het gentrificatieproces, omdat het hen een nieuw woonplaatsperspectief biedt aangezien de reputatie van de leefbaarheid en veiligheid in de wijk verbeterd wordt (Veldboer et al., 2010). De oorspronkelijke bewoners kunnen door deel te nemen aan buurtinitiatieven in staat worden gesteld zelf ook actief bij te dragen aan buurtinitiatieven om de wijk leefbaarder en veiliger te maken (ibid.).

2.3 Negatieve gevolgen van gentrificatie

Hoewel beleidsmakers optimistisch zijn over de effecten van het creëren van een gemixte buurt, zijn veel academici dat niet. Zo stellen Bolt en Van Kempen (2007) dat sociale mix een inadequaat instrument is om segregatie tegen te gaan, waarbij ze drie kritische argumenten aanhalen. Het mixen zou niet zorgen voor een betere leefbaarheid noch voor sociale cohesie, maar voor een verscheidenheid aan wijkproblemen. Van Eijk (2010) stelt dat er weinig interactie is tussen de verschillende bevolkingsgroepen en dat ruimtelijke nabijheid niet leidt tot meer contacten tussen sociale klassen. De bestaande contacten in de gemengde buurt zijn vooral binnen de eigen (inkomens)groep. Ook beperkt het netwerk van hogere inkomensgroepen zich niet tot buurt interacties, maar strekt het zich uit over een veel groter gebied. Daarnaast hebben bewoners van gemengde wijken maar zelden het gevoel dat ze veel belangen en voorkeuren delen met elkaar. Blokland (2001) signaleerde in Nederland een geringe bereidheid van de middenklasse om voor alle bewoners in de gemengde wijk op te komen. Zij richt zich vooral op haar eigen belangen. Er zijn veel tegengestelde opvattingen over het wonen in een wijk en er zijn weinig gedeelde normen over het samenleven, zoals de mate van buurcontact. Zo kan er zelfs aanleiding zijn voor conflicten door bijvoorbeeld het verschil van inzicht over het gebruik van een publieke ruimte waarbij de ene groep de ruimte wil gebruiken als parkeerplaatsen en de andere groep als ontmoetingsplek (August, 2014).

Daarnaast verwijzen Bolt en Van Kempen (2007) naar Marcuse (1986: 207) die vier typen van verdringing heeft geconceptualiseerd. Het eerste type is *'Direct last-resident*

displacement', waarbij gekeken wordt naar de fysieke oorzaken van de verhuizing van de laatste bewoners. Dit kan vanuit economische of fysieke overwegingen zijn, zoals verhoogde huurprijzen of het wegpestgedrag van een huisbaas. Daarnaast bestaat er '*direct chain displacement*', waarbij er niet alleen gekeken wordt naar huizen die leeg komen te staan en hogere inkomen vereisen, maar ook naar huishoudens die al eerder (fysiek of economisch) gedwongen werden een huis te verlaten vanwege gentrificatie. Dit type verdringing kan herkend worden als meerdere bewoners uit dezelfde woning moeten vertrekken als gevolg van gentrificatie. Het derde type '*Exclusionary displacement*' refereert naar de huishoudens die binnen het profiel passen van de wijk vóór het gentrificatieproces en na het proces geweerd worden vanwege hoge kosten of afwijzingen van huurbazen. Tot slot de '*Displacement pressure*', waarbij verwezen wordt naar de druk die de oorspronkelijke bewoners ervaren om te verhuizen, wanneer er veranderingen door het gentrificatieproces in de wijk te zien zijn. Als de publieke voorzieningen in de wijk veranderen op basis van de levensstijlen van de nieuwe bewoners, zullen de oorspronkelijke bewoners de wijk niet meer zien als die van hen. Ze zullen zich niet meer thuis voelen waardoor de druk zo hoog kan zijn dat zij, wanneer ze de kans krijgen, daadwerkelijk zullen verhuizen. De oorspronkelijke bewoners hechten zich aan een omgeving waarin hun eigen levensstijl gereflecteerd wordt. Zij gebruiken referenties naar het verleden, toen de wijk in hun ogen een wereld was van hechte lokale netwerken. De oorspronkelijke bewoners krijgen het gevoel dat de sociale samenhang uit de wijk verdwijnt door het wegtrekken van bekende oorspronkelijke buurtgenoten en de komst van de nieuwe bewoners. Hierbij ontstaat een proces van psychische verdringing, waarbij de oorspronkelijke bewoners het gevoel hebben dat zij niet worden opgenomen in het grotere verhaal van vernieuwing van de stad. Tenslotte stellen Bolt en Kempen (2007) dat het mixen van bevolkingsgroepen niet het echte probleem, de toenemende inkomensongelijkheid, aanpakt. Stedelijke sociale voorzieningen, subsidies en evenementen in de wijk zoals straatbarbecues, worden ingezet om sociale cohesie te verbeteren. In de praktijk mengen de verschillende bevolkingsgroepen nauwelijks en dat kan afbreuk doen aan de sociale cohesie in de wijk (ibid.). Wanneer gentrificatie haar intrede doet in arbeiderswijken waarin van oudsher een sterke sociale cohesie bestaat, kan dat vernietiging van de lang bestaande sociale structuur betekenen. Dit door de veranderende identiteit van een wijk, waardoor de oorspronkelijke wijkbewoners zich machteloos voelen en ervaren dat ze de oorspronkelijke wijk verliezen.

Kortom, in de literatuur worden zowel positieve als negatieve effecten van gentrificatie

benoemd. De onderstaande tabel vat deze samen.

Voordelen gentrificatie	Nadelen gentrificatie
Ontstaan van betere sociale diversiteit Veldboer et al., 2010	Afname sociale diversiteit Bolt en Van Kempen, 2007
Sociale menging in de wijk Lees, 2008; Atkinson, 2004	Afgunst en conflict in de wijk Atkinson, 2004
Ontstaan contacten tussen nieuwe en oorspronkelijke bewoners Putnam, 2002; Berkman & Glass, 2000	Ontstaan van gescheiden leefwerelden Van Eijk, 2010 Putnam, 2002
Er wordt rekening gehouden met de wensen aan een leefbare wijk van alle bewoners Lees, 2008; Atkinson 2002; Berkman & Glass, 2000	Er wordt alleen rekening gehouden met de wensen aan een leefbare wijk van de nieuwkomers Van Marissing, 2008
Doordat alle belangen van alle wijkbewoners worden meegenomen gaan oorspronkelijke bewoners actief deelnemen aan burgerinitiatieven Kleinans & Bolt, 2010; Veldboer et al., 2010	De verschillende percepties over leefbaarheid van de wijkbewoners leiden tot psychische verdringing van de oorspronkelijke bewoners Atkinson, 2002; Marcuse, 1986

Figuur 1: Tabel met de centrale conceptuele voor- en nadelen van gentrificatie

Het buurtinitiatief Droomstraten kan gekoppeld worden aan de tweede verklaring voor het ontstaan van gentrificatie, de *emancipatorische city*. Deze verklaring sluit aan bij de verwachtingen van de beleidsmakers van de Droomstraten, waarbij verwacht wordt dat de woonkwaliteit verhoogd wordt en de sociale relaties positief beïnvloed worden tussen de bewoners. De Droomstraten zouden volgens deze verklaring zorgen voor contact tussen de bewoners waardoor zij gezamenlijk plannen kunnen ontwikkelen waarbij de belangen van de verschillende straatbewoners behartigd worden. Dit zou kunnen leiden tot meer contacten tussen de sociaaleconomische groepen. Hierdoor kan de sociale cohesie versterkt worden wat kan zorgen voor een betere leefbaarheid in de wijk. Daarentegen kan het project voor spanningen en discussies zorgen tussen de initiatiefnemers en buurtbewoners, door de verschillen in leefstijlen en eisen aan een leefbare wijk.

3. Onderzoeksvragen

De probleemstelling wordt middels het theoretisch kader verder uitgewerkt. Buurtinitiatieven georganiseerd door nieuwe bewoners van een gegentrificeerde wijk kunnen leiden tot sociale en fysieke veranderingen in de wijk. Ook kunnen de initiatieven leiden tot contact tussen oorspronkelijke en nieuwe bewoners van een gegentrificeerde wijk. Deze veranderingen kunnen vervolgens tot uiting komen in voor- en nadelen voor zowel oorspronkelijke bewoners als nieuwe bewoners van de wijk. Dit leidt tot de volgende hoofdvraag van dit onderzoek:

“Welke voor- en nadelen ervaren zowel ‘oorspronkelijke’ als nieuwe bewoners van een gegentrificeerde buurt van buurtinitiatieven georganiseerd door ‘nieuwe’ bewoners?”

1. Welke buurtinitiatieven worden georganiseerd door de nieuwe bewoners in Droomstraten?
  - a. Zijn het alleen nieuwe bewoners die meewerken aan deze buurtinitiatieven of werken oorspronkelijke bewoners hier ook aan mee?
  - b. Wat zijn de motieven van de buurtbewoners om aan deze buurtinitiatieven mee te werken?
2. Dragen de buurtinitiatieven van Droomstraten bij aan het contact tussen oorspronkelijke bewoners en de nieuwe bewoners?
  - a. Treden de oorspronkelijke buurtbewoners en de nieuwe buurtbewoners met elkaar in contact?
  - b. Wanneer/ onder welke condities leidt dat tot sociale menging?
  - c. Wanneer leidt dit contact tot spanningen tussen de buurtbewoners?
3. Hoe ervaren zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners de veranderingen in de straat die *gentrifiers* hebben geïnitieerd ten behoeve van verhoging van de leefbaarheid?
  - a. Wat zijn de wensen/ eisen aan een leefbare wijk/straat van zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners?
  - b. In welke mate verschillen de wensen/ eisen aan leefbaarheid van de oorspronkelijke bewoners en de nieuwe bewoners met de leefbaarheid van Droomstraten?
  - c. Kan het verschil in perceptie over leefbaarheid van de oorspronkelijke bewoners en Droomstraten leiden tot psychische verdringing van de oorspronkelijke bewoners?

4. Methodologie

4.1 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek is opgezet aan de hand van de thema's die uit de literatuurstudie naar boven zijn gekomen en zijn besproken in het vorige hoofdstuk. Hierdoor kan antwoord worden gegeven op de onderzoeksvragen.

Uit literatuurstudie blijkt dat gentrificatie zowel negatief als positief ervaren kan worden door buurtbewoners. Waar de meeste onderzoeken omtrent buurtinitiatieven in gegentrificeerde wijken voornamelijk op stad- en/of wijkniveau gericht zijn, (Butler & Robson, 2003; Eijk, 2010; Doff & Van der Sluis, 2017), focust dit onderzoek zich op buurtinitiatieven in gegentrificeerde wijken op straatniveau, waarbij verschillende casus worden onderzocht. Deze theoriegerichte onderzoeksvorm wordt ook wel pars-pro-toto-onderzoek genoemd. Om met behulp van een casestudy de externe validiteit van een beschrijvende theorie te vergroten, beveelt Yin (1993) de tactiek van de herhalende logica in de meervoudige casestudy aan. Bij een meervoudige casestudy worden meerdere casus uitgevoerd. Het voordeel van de meervoudige casestudy is dat het bewijs dankzij het feit dat er meerdere casus worden uitgelicht, dwingender is en daarom als meer robuust kan worden beschouwd.

Binnen dit onderzoek wordt een kwalitatieve onderzoeksmethode gehanteerd om inzicht te krijgen in de ervaringen, motieven en behoeften van de straatbewoners. Er wordt onderzocht wat voor buurtinitiatieven er georganiseerd zijn/worden, de motieven, ervaringen, het contact dat er mogelijk is ontstaan door de initiatieven en de verschillen die bestaan in de eisen ten aanzien van leefbaarheid in de geselecteerde Droomstraten.

4.2 Semigestructureerde diepte-interviews

Om te achterhalen hoe de buurtinitiatieven in gegentrificeerde straten ervaren worden en wat dat doet met onder andere het contact tussen de straatbewoners, is onderzoek gedaan door middel van semigestructureerde diepte-interviews. Er is gevraagd naar voor- en nadelen die zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners ervaren ten opzichte van veranderingen in de straat. Bij semigestructureerde interviews liggen de vragen en antwoordmogelijkheden niet vast, waardoor dit de mogelijkheid biedt om in te gaan op andere aspecten die relevant zijn voor respondenten en die inzicht geven in hun ervarings- en betekenisprocessen waardoor hun realiteit beter begrepen kan worden. Voorafgaand aan de interviews is een topiclijst opgesteld van onderwerpen met enkele voorbeeldvragen die tijdens de interviews zullen worden bevroegd (Baarda, Van der Hulst & De Goede, 2012). De topics komen voort uit de probleemstelling en het theoretisch kader van waaruit de

onderzoeksvragen zijn opgesteld. Door de topiclijst wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot, omdat de resultaten van dit onderzoek in grote lijn hetzelfde zullen zijn als een onderzoek dat op exact dezelfde wijze zou worden uitgevoerd. De lijst met topics en vragen die tijdens de interviews is gebruikt, is opgenomen in bijlage 1. De aanwezigheid van een tweede onafhankelijke onderzoeker bij het overgrote deel van de interviews heeft ervoor gezorgd dat de items uit de topiclijst zo goed mogelijk zijn besproken. Na enkele persoonlijke achtergrondvragen, begon het interview met vragen over welke buurtinitiatieven er worden/werden georganiseerd, wie hieraan mee doet/deed en wie er gebruik maakt van de voorzieningen die door Droomstraten zijn ontstaan. Door deze vragen in de topiclijst op te nemen, zal de eerste onderzoeksvraag beantwoord worden, namelijk; “Welke buurtinitiatieven worden georganiseerd door de nieuwe bewoners in Droomstraten?”.

Om de tweede onderzoeksvraag; “Dragen de buurtinitiatieven van Droomstraten bij aan het contact tussen oorspronkelijke bewoners en de nieuwe bewoners?” te kunnen beantwoorden zijn er vragen geformuleerd die ingaan op het contact tussen de oorspronkelijke en de nieuwe bewoners en welke vormen van contact er zijn ontstaan tussen deze twee bewonersgroepen.

Voor de derde onderzoeksvraag; “Hoe ervaren de oorspronkelijke bewoners de veranderingen in de straat die *gentrifiers* hebben geïnitieerd ten behoeve van verhoging van de leefbaarheid?” zijn er vragen opgesteld die ingaan op de wensen van leefbaarheid in de straat en mogelijke verdringing. Aan het eind van elk interview is de bewoners gevraagd of ze nog iets willen toevoegen en of ze menen iets te hebben gemist tijdens het interview dat volgens hen belangrijk kan zijn. Op deze manier ontstaat er een goed beeld van hoe de bewoners de buurtinitiatieven ervaren.

De zestien interviews zijn bij mensen thuis afgenomen, met uitzondering van één respondent die op straat is geïnterviewd. Met twee respondenten is tevoren een afspraak gemaakt. De rest van de respondenten is door aanbellen benaderd of aangesproken op straat. De interviews namen gemiddeld drie kwartier in beslag.

4.3 Selectie

Er is voor het aantal van vier straten gekozen omdat volgens de replicalogica elke casus een bijdrage levert om de beschrijvende theorie in de praktijk te toetsen op validiteit. Bij elke casus werd daarbij dezelfde onderzoeksmethode toegepast (Baarda et al., 2012). Hierbij werden de resultaten van de verschillende casus met elkaar in verband gebracht, dan wel met elkaar vergeleken. Bij de uitvoering van het onderzoek werden de verschillende casus in serie

uitgevoerd. Dit had geen ingrijpende methodologische consequenties voor het resultaat van de toetsing op validiteit, omdat voor alle casus dezelfde beschrijvende theorie werd gebruikt (Swanborn, 2008). De keuze van de uit te voeren casus was weloverwogen en er is feedback op gegeven door een geraadpleegd velddeskundige, Droomcoach Jan van der Wolde, als projectbegeleider in dienst van de gemeente Rotterdam. Dat heeft geleid tot een meer efficiënte selectie. Er is voor deze deskundige gekozen om contrasten-opleverende en veronderstelde uitkomsten te genereren om zo interessante straten op het spoor te komen. De geselecteerde casus verschillen in fase van ontwikkeling, maar zijn onderling vergelijkbaar. Hierbij is gelet op de sociale samenstelling van de straten. Dit leidde tot de uiteindelijke selectie van vier Droomstraten: de Berkelselaan, de Kettingstraat, de Blommersdijkselaan en de Drie Straatjes.

Er kan niet gesproken worden van een representatieve steekproef, aangezien dit een kwalitatief onderzoek is en de geïnterviewde groep eenvoudigweg te klein is. Daardoor kunnen de resultaten niet gezien worden als algemene beschrijving die representatief is voor alle bewoners van de Droomstraten. De resultaten van dit onderzoek zullen in grote lijn hetzelfde zijn als het onderzoek op exact dezelfde wijze met de topiclijst en selectie, zoals hierboven is beschreven, nog een keer wordt uitgevoerd.

Nadat de selectie van de straten is gemaakt, zijn er zestien mensen geïnterviewd verdeeld over de vier straten. De meeste geïnterviewde bewoners zijn willekeurig uitgekozen doordat ze zijn aangesproken op straat of er is aangebeld bij hun huis. Om een gevarieerde groep bewoners te ondervragen (zowel de initiatiefnemers, deelnemers van de initiatieven als overige bewoners) is er gelet op het aantal jaren dat zij woonachtig zijn in de straat, hun opleidingsniveau en of zij woonachtig zijn in een huur- of koopwoning.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk volgt een analyse van de gegevens die met behulp van interviews met bewoners van de Droomstraten zijn verzameld. In paragraaf 5.1 Droomstraatinitiatieven worden de initiatieven besproken. Hierbij wordt ingegaan op wie de initiatiefnemers zijn en welke motieven de straatbewoners hebben om wel of niet deel te nemen aan de initiatieven. In paragraaf 5.2 zal besproken worden hoe het contact tussen de bewoners wordt ervaren door de respondenten en of dit contact veranderd is door deelname aan Droomstraten. Ook zal in deze paragraaf besproken worden of het contact tussen de straatbewoners leidt tot sociale menging. Paragraaf 5.3 beschrijft de spanningen die de respondenten ondervinden door de initiatieven en de veranderingen in de straat. Deze resultaten vormen de basis om de onderzoeksvragen

van deze scriptie te beantwoorden. In paragraaf 5.4 worden de eisen van de respondenten aan het fysieke uiterlijk van de straat besproken, en of de verschillen in perceptie over leefbaarheid van de bewoners leidt tot psychische verdringing van de minder kapitaalkrachtige bewoners. Paragraaf 5.5 beschrijft de (verschillende) voorkeuren voor de mate van contact met andere straatbewoners. Tot slot zullen in paragraaf 5.6 de voor- en nadelen van Droomstraatinitiatieven van zowel de kapitaalkrachtige respondenten (initiatiefnemers) als de minder kapitaalkrachtige respondenten besproken worden.

5.1 Droomstraatinitiatieven

De Berkelselaan, de Drie Straatjes en de Kettingstraat organiseren kleine aanpassingen om het woon- en leefklimaat te bevorderen. Er zijn scharrelende kippen, lantaarnlampenkappen en straatmeubilair aangeschaft. Parkeervakken werden omgetoverd tot een plein, waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en kinderen met elkaar kunnen spelen. Er zijn geveltuinen gerealiseerd en de vergroening van ‘entrees’ van de straten worden geïnitieerd. Er worden activiteiten als workshops, spellen en diners georganiseerd. Ook zijn straten een maand lang verkeersluw gemaakt. De Blommersdijkselaan heeft een herinrichtingsplan gemaakt waarin bewoners aangeven dat zij de straat in originele staat terug willen, waarbij de Hildegardiskerk bij de straat wordt betrokken. De initiatiefnemers hebben een maquette laten maken door een architectenbureau en deze werd getoond aan de bewoners tijdens een straatontbijt.

“Wij hebben kippetjes in de straat gekregen en elke dag raapt een andere buur de eitjes. De kappen van de lantaarnpalen zijn nieuw. Dat idee kwam van Carolien, mijn buurvrouw. Mooi vind ik ze niet, maar wat wel tof is, is dat ze fijner licht geven. Niet dat felle, maar oranje sfeerverlichting door die kap. De bloembakken zijn nieuw, de fietsnietjes en we hebben een we hebben echt een supermooie Greenegg!” – Vrouw, 46 jaar, hbo-niveau, Kettingstraat.

Vrijwel alle initiatiefnemers van de vier Droomstraten zijn kapitaalkrachtige autochtone straatbewoners die in het bezit zijn van een koopwoning. De woonduur van de initiatiefnemers verschilt per straat. De initiatiefnemers in de Berkelselaan en de Drie Straatjes wonen er langer dan zeven jaar en zijn hierdoor oude bewoners. De initiatiefnemers van Kettingstraat zijn oververtegenwoordigd met oude bewoners die gemiddeld langer dan 15

jaar in de straat wonen. De initiatiefnemers van de Blommersdijkselaan zijn veelal de nieuwe bewoners waarvan het merendeel jonge kinderen heeft. De initiatiefnemers werken samen in een groep, met uitzondering van de initiatiefnemers van de Drie Straatjes; zij hebben de initiatiefnemers onderverdeeld in drie werkgroepen; groen, fiets en activiteiten.

De initiatiefnemers van alle vier de straten proberen zoveel mogelijk straatbewoners bij de initiatieven te betrekken. De initiatieven zijn vrijblijvend waardoor niet iedereen eraan zal deelnemen. De motieven van de geïnterviewde deelnemers om deel te nemen aan de Droomstraten zijn het bevorderen van een optimaal woon- en leefklimaat, het behartigen van bewonersbelangen bij gemeentelijke instanties, het bevorderen van de onderlinge kennismaking en omgang met de bewoners. Per straat is verschillend hoe zwaar en welke motieven wegen. De motieven van de bewoners van de Kettingstraat, de Drie Straatjes en de Berkelselaan komen overeen. Zij willen met kleine aanpassingen het woon- en leefklimaat bevorderen. Daarnaast willen de Drie Straatjes en de Berkelselaan de onderlinge kennismaking en omgang tussen de bewoners bevorderen. Het gezamenlijke motief van alle straten is het behartigen van bewonersbelangen bij de gemeente. Motieven om niet deel te nemen aan de initiatieven zijn onder meer: geen behoefte aan betrokkenheid bij de buurt of geen zin in activiteiten, te druk met werk en het sociale leven, het ervaren van een taalbarrière, tijdelijke woonduur en spanningen die tijdens het initiatief zijn ontstaan tussen de bewoners. De bewoners die niet deelnemen aan de initiatieven werden door de respondenten getypeerd als de oudere mensen in de straat die minder makkelijk naar buiten komen, studenten en allochtonen mensen die zich heel erg afzijdig houden in de straat. De initiatiefnemers respecteren dit en vinden dat iedereen zijn of haar eigen keuze moet kunnen maken om al dan niet mee te doen. Zo blijkt uit het volgende citaat:

“Het leuke van de Kettingstraat is dat alles altijd vrijblijvend is, daarom woon ik ook graag in deze straat. Niets is verplicht, je hoeft niet verplicht mee te doen. Als de buurman zin heeft in een barbecue en hij nodigt je uit, kan je makkelijk nee zeggen zonder dat iemand daar een punt van maakt of dat je scheve gezichten krijgt” – Man, 61 jaar, WO-niveau, Kettingstraat

Maar het is niet altijd zo dat alle bewoners bij de initiatieven betrokken worden. In sommige gevallen blijkt dat mensen geen kennis hebben van de initiatieven en dat zij er niet altijd bij

worden betrokken. In de Blommersdijkselaan omschreven de respondenten de grootste groep deelnemers als ‘de nieuwe garde van huizenkopers en tweeverdieners. In de Berkelselaan namen alleen de bewoners die in het gedeelte van de straat wonen waar de initiatieven georganiseerd werden deel aan de initiatieven. De overige straatbewoners hebben weinig tot niets heeft meegekregen van de Droomstraten en haar activiteiten.

5.2 Sociale menging

Tijdens het organiseren van de initiatieven is er door de initiatiefnemers, de *in-group*, geprobeerd contact te leggen met zoveel mogelijk straatbewoners, maar dat is weinig succesvol geweest. Deze *in-group* is hecht en de meesten ervaren een nog sterkere band door het project Droomstraten. De initiatiefnemers proberen de *out-group*, bestaande uit de overige straatbewoners¹, wel te bereiken maar dat lukt ze niet. Hierbij gaat het niet zozeer om de woonduur van de bewoners maar om de klasse en afkomst. Zij leven in gescheiden werelden en komen nauwelijks met elkaar in contact. Door de voorkeur en de mate van contact tussen de straatbewoners is te zien dat er duidelijke gescheiden leefwerelden zijn en dat mensen niet met elkaar mengen.

“Het is utopie dat iedereen en alles het met elkaar eens is. Niet met één project kan je heel de buurt bij elkaar betrekken, dat denk ik absoluut niet. Het is een soort van opstart. Je moet dit soort dingen blijven doen.” – Vrouw, 65 jaar, hbo-niveau, de Drie Straatjes.

Het project Droomstraten heeft voor sociale verbetering gezorgd tussen de straatbewoners van de Blommersdijkselaan, de Drie Straatjes en de Berkelselaan. Bewoners stellen dat door het project Droomstraten de sociale cohesie is toegenomen en dat mensen beter op elkaar letten. Zij staan in contact met elkaar middels groepen op WhatsApp en een Facebookpagina van de straat. Hierin delen zij noodgevallen, straatactiviteiten en gebeurtenissen omtrent criminaliteit zoals inbraken. Zij nodigen elkaar regelmatig uit en helpen elkaar in noodsituaties. Voor straatactiviteiten hebben de initiatiefnemers, naar eigen zeggen, alle (buurt)bewoners uitgenodigd middels flyers, groepsapps en persoonlijk contact.

---

¹ Bij de Kettingstraat zijn alle straatbewoners initiatiefnemers en worden dus onder de *in-group* gerekend. De *out-group* bij deze straat bestaat uit buurtbewoners uit omliggende straten die door de initiatiefnemers benaderd worden.

“Ondanks dat sociale mening bij veel Droomstraatinitiatieven de doelstelling betrof, draaide het bij ons vooral om de herinrichting van de straat. Wij hebben toen zelf een plan gemaakt, zodat we dit kunnen bijsturen op de wensen van de bewoners.” – Man, 39 jaar, WO-niveau, Blommersdijkselaan.

Veel (oorspronkelijke) bewoners, woonachtig in een huurwoning, ervaren weinig sociale cohesie, zijn in hoge mate onbekend met andere bewoners en wonen in anonimiteit. Dit wijten sommigen aan veranderende bewonerssamenstelling van de straat. Zij stellen dat er veelal autochtonen gezinnen in huurhuizen woonden en dat er nu veel gezinnen in koopwoningen leven. Allochtonen en studenten wonen nu in huurwoningen. Deze bewoners worden niet betrokken bij de initiatieven waardoor zij niet of nauwelijks op de hoogte zijn van het project Droomstraten. Andere bewoners, woonachtig in een huurwoning maar met een hogere sociaaleconomische status en een kortere woonduur, voelen zich niet geroepen om deel te nemen aan of het organiseren van buurtinitiatieven. Hun sociale contacten bevinden zich niet in de straat en hechten ook weinig waarden aan contacten met straatbewoners. Sommige initiatieven worden door een aantal personen beoordeeld als vervelend. Zij voelen zich door de initiatiefnemers gedwongen deel te nemen aan de activiteiten of mee te helpen aan het onderhoud in de straat. Sommige ondervraagde straatbewoners zijn enkel geïnteresseerd in straatactiviteiten als de deelname van een activiteit wordt georganiseerd door mensen waarmee ze zich identificeren. Studenten zijn niet geïnteresseerd in een barbecue met ouders en kinderen, maar staan wel open voor een feestje met andere studenten uit de straat.

“Ik denk dat het moet zorgen voor meer gezelligheid, maar ik denk aan de andere kant dat je meer overlast krijgt als je meer plekken krijgt om te zitten 's avonds. Ik vind het een overdreven gemoedelijk iets in de stad, als je met elkaar gaat zitten barbecueën. Ja sorry hoor, ik ga niet met mensen van vijftig met hun kinderen daar lekker zitten.” –Man, 25 jaar, WO-niveau, Berkelselaan.

Het contact tussen de bewoners van de Kettingstraat is niet beïnvloed door het project Droomstraten, omdat volgens hen het contact altijd al hecht is geweest. Het project heeft wel bijgedragen aan contacten met de andere bewoners uit de wijk. Door de initiatieven, zoals een lunch en het speelbos werden andere wijkbewoners nieuwsgierig en dat leidde tot nieuwe contacten, met name tussen de buurtkinderen en de kinderen van de Kettingstraat. De

aanschaf van speelgoed zoals een skelter en touwen voor in het speelbos werden opgemerkt door de buurtkinderen en zij spelen regelmatig in het bos met het speelgoed. Ondanks dat de uitnodiging nieuwsgierigheid bij sommige bewoners opwekte, heeft dit niet geleid tot meervoudig contact. Er worden weleens kinderen naar buiten gestuurd tijdens activiteiten, maar volwassenen mengen zich niet tijdens een straatactiviteit.

“Ik vind dat er nu meer kinderen spelen in de straat dan vroeger, maar de ouders zie je nooit. En nu ze hier spelen weten ze precies als je bloed hebt kom je bij mij pleisters halen. Als je dit hebt dan bel je bij die aan. Dus ja, er is wel een soort van sociaal iets.” – Man, 53 jaar, hbo-niveau, Kettingstraat.

5.3 Spanningen

Buurtinitiatieven leiden soms ook tot spanningen vanwege de slechte communicatie tussen buurtbewoners, discussies over de uitvoering van initiatieven, de besteding van de subsidie of de toenemende drukte in de straat. Dit heeft een negatief effect op het buurtcontact en kan resulteren in het niet meer deel willen nemen aan de initiatieven, of niet meer betrokken worden.

“De buurman aan het eind van de straat vond de subsidie die wij kregen als Droomstraat een verkwisting van het gemeenschapsgeld terwijl wij zoiets hadden van waarom zouden we daar geen gebruik van maken? Hij vond het zonde van het geld en vond dat het geld beter naar mensen in Syrië moest gaan. Wij hebben daarom een feestje georganiseerd waarbij we een symbolisch gedrag van €1,50 vroegen voor de drankjes. De opbrengst daarvan hebben we gedoneerd aan het Rode Kruis.” – Man, 43 jaar, mbo-niveau, Kettingstraat.

De uitvoering van de initiatieven leidt bij sommige straatbewoners tot veel spanningen en discussies. Om het straatbeeld te verfraaien hebben de initiatiefnemers van de Drie Straatjes ervoor gezorgd dat vuilniszakken voortaan in ondergrondse vuilcontainers kunnen worden gedeponeerd. De vuilcontainer werd in eerste instantie voor koopwoningen van initiatiefnemers geplaatst. Dit zorgde voor heftige discussies onder de initiatiefnemers en omwonende straatbewoners.

“Er is weleens een discussie geweest over de plaats van die ondergrondse

vuilcontainer, daar is veel gedoe over geweest. Die vuilcontainer daar stond eerst hier voor mijn huis, daar heb ik natuurlijk bezwaar voor gemaakt en die is toen verzet.” - Man, 67 jaar, WO-niveau, de Drie Straatjes

Goed bedoelde berichten worden negatief opgevat wat leidt tot hevige discussies. Middels een bericht in de straat WhatsApp-groep had een bewoonster medegedeeld dat er een niet besteld pakket was geleverd. Daarnaast deelde zij mee dat ze later op de dag een groep mannen van Afrikaanse afkomst foto's van de straat zag maken. Ze gaf aan dat ze niet wist of er tussen deze twee situaties een verband bestond, maar ze wilde de andere straatbewoners hierop attenderen. In de straat WhatsApp-groep ontstond een discussie waarin buurtbewoners haar bestempelden als racist, wat resulteerde in een beëindiging van de deelname aan de straat WhatsApp-groep door de bewoonster.

Tenslotte ervaren initiatiefnemers enkele spanningen en discussies met de gemeente tijdens het project. Deze spanningen hebben een negatief effect op het buurtcontact wat kan leiden tot het niet meer deel willen nemen aan de initiatieven of niet meer betrokken worden. Hierdoor neemt het buurtcontact af.

5.4 Eisen aan het fysieke uiterlijk van de straat

Aan de eisen van de initiatiefnemers voor een fysiek uiterlijk van de straat wordt door initiatieven van de Droomstraten grotendeels voldaan. De eisen die aan het fysiek uiterlijk van de straat werden gesteld zijn: meer groen, autovrije straat, veiligheid en het verbeteren van buurtcontact. Het project Droomstraten is voor de Blommersdijkselaan te beperkt om de wensen; het rioleringsprobleem en het herinrichten van de straat, van de bewoners te bevredigen. De initiatiefnemers van de Droomstraten vinden goed bureaucontact de grootste eis aan een leefbare straat. Ook veiligheid en een aantrekkelijk straatbeeld worden als randvoorwaarden genoemd voor een leefbare straat. Het onderhoud van de huizen en een schone straat met wat groen maakt de straat leefbaarder. De leefbaarheid in de straat is volgens de initiatiefnemers positiever geworden door het project Droomstraten.

De hoogopgeleiden woonachtig in huurwoningen stellen geen hoge eisen aan het fysiek uiterlijk van de straat. Zij vinden het vooral belangrijk om voldoende parkeerplekken en fietsenstallingen te hebben in de straat. Daarnaast zou volgens hen meer groen de straat opfleuren. De minder kapitaalkrachtige bewoners hebben wensen ten aanzien van het parkeren van de fietsen en het groen in de straat. De meesten willen de geparkeerde fietsen van de omwonenden niet voor hun huis hebben staan. In plaats van de fietsen die om de

bomen zijn gestald, wensen zij plantenbakken rond de bomen. Hoewel er verschillen in perceptie over leefbaarheid van deze bewoners en Droomstraten zijn, leidt dit niet tot psychische verdringing of het niet meer thuis voelen in de straat.

“Die vervelende fietsen weg, die stukken ijzer voor de deur. Ik erger me er rot aan die fietsen, ze worden niet eens gebruikt! Ja luister, het zou mooi zijn als er zo’n bak om de boom wordt gezet met plantjes. Desnoods zet ik die zelf er nog in.” – Vrouw, 62 jaar, ongeschoold, Blommersdijkselaan.

Eisen aan het fysieke uiterlijk van de straat kan wellicht ook leiden tot ergernissen en spanningen. Straatgebruikers zoals junks zorgen voor overlast zoals lawaai bij het gebruik van het door de Droomstraat aangeschafte straatmeubilair. Tevens ondervinden bewoners criminaliteit in de vorm van inbraak, drugshandel en vernieling van persoonlijke of openbare eigendommen. Het door de initiatieven verkregen speelgoed van de straatkinderen wordt gestolen. Daarbij kunnen de wensen omtrent leefbaarheid wellicht een negatief effect hebben op de minderheid als die het niet eens is met bepaalde veranderingen aan het uiterlijk van de straat. Er is frictie over het aantal parkeerplaatsen en het gebruik en onderhoud van de straat. De leefbaarheidseisen van de initiatiefnemers en de omwonende straatbewoners komen niet overeen.

“Ik denk dat initiatieven bijdragen aan de leefbaarheid in de straat. Je moet wel voorzichtig zijn met die initiatieven vind ik, want er zijn altijd mensen die een minderheid vormen en daar moet je ook rekening mee houden. Het zou toch heel verkeerd zijn om zelf initiatieven te ontwikkelen waarbij alleen jijzelf je goed bij voelt en andere niet. Dat heeft wellicht een tegengesteld effect op de minderheid en dat wil je ook niet.” – Man, 67 jaar, WO-niveau, de Drie Straatjes.

5.5 Voorkeuren sociaal opzicht

Alle respondenten voelen zich erg thuis en veilig in hun straat en vinden het belangrijk dat iedereen zijn of haar eigen ding kan doen. Er is geen sprake van psychische verdringing door het verschil in perceptie over leefbaarheid van de minder kapitaalkrachtige bewoners en Droomstraten. Zij ervaren weinig veranderingen in de straat en ondervinden geen gevoel van psychische verdringing.

Er zijn tegenstellingen in de voorkeuren voor de mate van contact met buurtbewoners.

Studenten en veel andere mensen die woonachtig zijn in een huurwoning, zijn naar eigen zeggen, erg op zichzelf en hebben geen behoefte aan meer dan oppervlakkig contact zoals een begroeting op straat. Zij staan open voor straatactiviteiten, mits ze dit niet als verplichting wordt opgelegd en men zich kan identificeren met de deelnemers.

“Toen ik hier net kwam wonen, nodigden een paar burens zichzelf uit om koffie bij mij te komen drinken. Ik had daar geen enkele behoefte aan, ik hou niet van dat kleffe gedoe. Vervolgens vroegen zij mij om de plantenbakken die op straat stonden schoon te maken. Soms is het een beetje too much. Ik kom hier om te slapen en ik woon hier, that’s it.” – Man, 45 jaar, hbo-niveau, Berkelselaan.

Initiatiefnemers en bewoners woonachtig in een koopwoning willen meer en hechter contact met de straatbewoners. Ook is de mate van contact tussen de initiatiefnemers hechter dan met de rest van de straatbewoners. Zij willen ontmoetingsplekken en activiteiten initiëren om zo het buurtcontact te verbeteren. Volgens hen is het buurtcontact dan ook versterkt door Droomstraten, waardoor er een draagvlak is gecreëerd voor gezamenlijke activiteiten die buiten de straat plaatsvinden. Zo is er een filmclub uit voortgekomen waarbij straatbewoners maandelijks met elkaar naar de bioscoop gaan.

5.6 Samengevat: voor- en nadelen

Vrijwel elke ondervraagde bewoner die op de hoogte is van Droomstraten ervaart voordelen van het project. De straten zijn groener geworden, het contact is verbeterd tussen straatbewoners en er is door de verbeterde fysieke leefomgeving en nieuwe spullen meer sociale menging tussen buurtkinderen. De initiatiefnemers ervaren door het project hechter contact onderling en hun perceptie over leefbaarheid komt overeen met die van Droomstraten.

Hoewel de initiatiefnemers de overige straatbewoners bij de initiatieven willen betrekken, lukt dit niet. Zij leven in gescheiden werelden en verschillen in voorkeuren voor leefbaarheid en contact. Motieven om niet deel te nemen aan de initiatieven zijn: tijdelijke woonduur, geen behoefte aan betrokkenheid bij de buurt en het niet op de hoogte zijn van de initiatieven. Ook leiden buurtinitiatieven tot spanningen vanwege de slechte communicatie tussen buurtbewoners, discussie over de uitvoering van initiatieven, de besteding van de subsidie of de toenemende drukte in de straat. Ondanks het verschil in perceptie over leefbaarheid van de (minder kapitaalkrachtige) bewoners en Droomstraten, leidt dit niet tot psychische verdringing van deze bewoners.

6. Conclusie

In dit explorerende onderzoek is gezocht naar het antwoord op de vraag welke voor- en nadelen zowel oorspronkelijke bewoners als nieuwe bewoners ervaren van initiatieven die georganiseerd worden door de nieuwe bewoners. Dit houdt verband met Droomstraten, een project waarbij buurtinitiatieven georganiseerd worden gefaciliteerd door de gemeente met als doel het leefklimaat van de straat te optimaliseren voor alle bewoners. De onderzochte Droomstraten zijn de Berkelselaan, de Kettingstraat, de Blommersdijkselaan en de Drie Straatjes en zijn gevestigd in de gegentrificeerde Kansrijke Wijken in Rotterdam waar steeds meer kapitaalkrachtige gezinnen naartoe trekken. Aan de hand van interviews met bewoners van de vier Droomstraten is in het voorjaar van 2017 deze kwalitatieve studie uitgevoerd. Uit de interviews is naar voren gekomen welke voor- en nadelen zowel oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners ervaren bij Droomstraatinitiatieven.

Dit onderzoek heeft de volgende positieve effecten getoond: de straten zijn groener geworden en door de verbeterde fysieke leefomgeving is er meer sociale menging tussen buurtkinderen. Ondanks dat de initiatiefnemers de rest van de buurt bij de initiatieven willen betrekken, is de opkomst bij activiteiten laag. Vrijwel alle initiatiefnemers van de onderzochte Droomstraten zijn kapitaalkrachtige autochtone straatbewoners die in het bezit zijn van een koopwoning. De bewoners die niet deelnemen aan de initiatieven variëren in klasse en afkomst en zijn veelal woonachtig in huurwoningen. De *in-group*, bestaande uit initiatiefnemers, wordt hechter door buurtinitiatieven, helaas blijft de menging met de *out-group*, de overige straatbewoners, uit. De leden van *in-* en *out-group* leven in gescheiden werelden en komen nauwelijks met elkaar in contact. Hierbij gaat het niet zozeer om de woontijd van de bewoners maar om de klasse en afkomst. Van Eijk (2010) bevestigt dat er weinig interactie tussen de verschillende bevolkingsgroepen is en dat ruimtelijke nabijheid niet leidt tot meer contacten tussen sociale klassen. Butler en Robson (2003) suggereren dat er geen menging ontstaat in sociaaleconomisch gedifferentieerde wijken en dat de verschillende sociaaleconomische groepen slechts vreedzaam naast elkaar leven, waarbij ze elkaar alleen af en toe op straat groeten.

Door tegenstellingen in voorkeuren voor leefbaarheid en contact is er sprake van sociale segregatie. Blokland (2001) stelt dat er veel tegengestelde opvattingen zijn over het wonen in een wijk en er weinig gedeelde normen over het samenleven zijn. Ondanks deze tegenstellingen ondervinden de (oorspronkelijke) bewoners van de Droomstraten geen gevoel

van psychische verdringing. Ook leiden buurtinitiatieven enigszins tot spanningen vanwege de slechte communicatie tussen buurtbewoners, discussie over de uitvoering van initiatieven, de besteding van de subsidie of de toenemende drukte in de straat. Deze uitkomst sluit aan op Tersteeg en Pinkster (2016) en stellen dat tegenstelling in het verschil van inzicht over het gebruik van een publieke ruimte kan leiden tot conflict. August (2014) beweert dat initiatiefnemers op subtiële wijze de macht overnemen en eigen zorgen voorrang geven. Dit komt overeen met de bevinding dat de uitvoering van Droomstraatinitiatieven kunnen leiden tot discussie.

Kortom dit onderzoek heeft de volgende positieve effecten getoond: de straten zijn groener geworden en door de verbeterde fysieke leefomgeving is er meer sociale menging tussen buurtkinderen. Tegelijkertijd blijken de Droomstraten voor spanningen en discussies te zorgen bij de initiatiefnemers en overige (oorspronkelijke) buurtbewoners. Beide groepen komen ondanks de Droomstraten nauwelijks met elkaar in contact en lijken in gescheiden werelden te leven. Dit kan mogelijk verklaard worden door verschillen in leefstijlen, hetgeen illustreert dat sociale menging, ook in de context van Droomstraten, vooral een utopie is.

7. Discussie

Deze studie vormt een welkome toevoeging aan de groeiende literatuur van sociologische gentrificatiestudies en welke voor- en nadelen zowel oorspronkelijke als nieuwe bewoners ervaren van buurtinitiatieven. Opvallend in dit onderzoek is dat de resultaten illustreren dat alle initiatiefnemers van de Droomstraten kapitaalkrachtige autochtone bewoners zijn en in een koopwoning wonen. De overige straatbewoners variëren in klasse en afkomst, en zijn veelal woonachtig in huurwoningen. Deze twee bewonersgroepen verschillen niet zozeer in woonduur maar in de klasse en afkomst. Dit sluit niet aan bij het gemeentelijk beleid waarin gesteld wordt dat louter de nieuwe bewoners van de straten initiatiefnemers zijn. Ook is er discrepantie tussen de beleidsdoel van de gemeente Rotterdam en de resultaten van dit onderzoek. Bij het gemeentelijk beleidsdoel wordt verwacht dat Droomstraten de woonkwaliteit verhoogt en de sociale relaties tussen de verschillende bewoners positief worden beïnvloed. Uit dit onderzoek blijkt dat straatbewoners nauwelijks met elkaar in contact komen en in gescheiden werelden te lijken leven. Dit kan mogelijk verklaard worden door verschillen in leefstijlen, hetgeen illustreert dat sociale menging, ook in de context van Droomstraten, vooral een utopie is. Het beleid houdt tevens geen rekening met contextuele factoren zoals de lengte van een straat en de sociaaleconomische bevolkingssamenstelling. Zo

zou een doodlopende straat kunnen zorgen voor meer contact, doordat er altijd dezelfde mensen in lopen/fietsen, terwijl een lange doorgaande straat kan zorgen voor weinig contact.

Voor toekomstig onderzoek is het interessant om casestudies van vergelijkbare projecten in andere steden te onderzoeken en te verkennen welke voor- en nadelen bewoners ervaren door buurtinitiatieven, de daarbij komende veranderingen in de straat en de invloed ervan op het contact tussen de bewoners. Tevens is het interessant om onderzoek te verrichten naar buurtinitiatieven die voortkomen uit een ander (gemeentelijk) project. Buurtinitiatieven met een andere aanpak of andere faciliterende rol van de gemeente, zullen tot andere onderzoeksresultaten leiden.

Reflecterend op het onderzoeksproces zijn er veel meer complicaties en vertragingen opgetreden dan verwacht. De selectie van de Droomstraten liep voorspoedig door de hulp van ambtenaar projectbegeleider Droomcoach Jan van der Wolde. De werving van de respondenten verliep echter wat moeizamer vanwege een gebrek aan respons op verstuurd e-mails naar initiatiefnemers. Als alternatief is er bij bewoners aangebeld, echter dit nam veel tijd in beslag. Tevens vormde het korte tijdsbestek waarin het onderzoek verricht moest worden een beperking. Bij een grotere hoeveelheid beschikbare tijd zouden er meer bewoners in meer straten geïnterviewd kunnen worden. Ook was er dan de mogelijkheid om te observeren tijdens straatactiviteiten of bijeenkomsten. Dit had een completer beeld kunnen geven van de voor- en nadelen die de bewoners ervaren van de Droomstraatinitiatieven.

Door dit onderzoek is er een genuanceerde en verdiepende bijdrage geleverd worden aan de wetenschappelijke literatuur, omdat middels de casus een diepgaand begrip verkregen wordt van de ervaringen van zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners omtrent gentrificatie. Dit onderzoek is daarnaast interessant voor beleidsmakers en voor ambtenaren die een co-creërende rol hebben bij het project Droomstraten. Door ook rekening te houden met de contextuele factoren, zoals de lengte van een straat of de sociale bewonerssamenstelling van de straat, kan er met gericht woonbeleid ingespeeld worden op de ervaringen van oorspronkelijke en nieuwe bewoners. Hierdoor kunnen de negatieve gevolgen, zoals spanningen of sociale segregatie mogelijk beperkt worden. De discussie over psychische verdringing is maatschappelijk relevant, omdat het kan leiden tot de marginalisering van kwetsbare groepen. Uit dit onderzoek is echter gebleken dat de oorspronkelijke bewoners geen psychische verdringing ondervinden van de georganiseerde buurtinitiatieven of de veranderingen in de straat.

Bibliografie

- Atkinson, R. (2002). Does Gentrification Help or Harm Urban Neighbourhoods? An Assessment of the Evidence-Base in the Context of the New Urban Agenda. *CNR Paper 5*.
- Atkinson, R. (2004). The evidence on the impact of gentrification: new lessons for the urban renaissance? *International Journal of Housing Policy*, 4 (1), 107-131.
- August, M. (2014). Negotiating social mix in Toronto's first public housing redevelopment: Power, space and social control in don mount court. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38 (4), 1160-1180.
- Baarda, B., Hulst, M. van der., Goede, M. de., (2012). *Basisboek Interviewen*. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews. Groningen, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Beemster, W. (2015). *Droomstraten in Rotterdam: meer gezinnen in wijken rondom centrum*. De Architect. Geraadpleegd op 9 maart, 2017, van <http://www.dearchitect.nl/architectuur/nieuws/2016/11/kettingstraat-eerste-permanente-droomstraat-101114606>
- Berkman, L.F., Glass, T. (2000). Social integration, social networks, social support and health. In: Berkman, L.F., Kawachi, I. *Social Epidemiology*. New York: Oxford Press.
- Blokland, T. (2001). Thema – Woningdifferentiatie en het belang van stedelijke middenklassen, B en M. *Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, 28, 2-6.
- Bolt, G., Kempen, R. V. (2013). Introduction Special Issue: Mixing Neighbourhoods: Success or Failure? *Cities*, 35, 391–396. doi:10.1016/j.cities.2013.04.006.
- Butler, T., Robson, G. (2003). *London Calling: The Middle Classes and the Re-making of Inner London*. Oxford: Berg.
- Caulfield, J. (1989). 'Gentrification' and desire. *Canadian Review of Sociology*. 26 (4).
- Clark, E. (2005). The order and simplicity of gentrification: a political challenge. *Gentrification in a global context: the new urban colonialism*, 261-269.
- Doff, W., Sluis, M. van der. (2017). *De invloed van Sterke Schouders*. Een literatuurstudie naar mogelijke effecten van het Rotterdamse woonbeleid. Rotterdam, Nederland: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.
- Doucet, B. (2010). Living through gentrification: Subjective experiences of local, non-gentrifying residents in Leith, *Edinburgh Nederlandse Geografische Studies*, (391) 137-153.
- Eijk, G. van. (2010). Exclusionary Policies are Not Just about the 'Neoliberal City': A Critique of Theories of Urban Revanchism and the Case of Rotterdam. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34 (4), 820–834. doi:10.1111/j.1468-2427.2010.00944.x.
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class Basic Books*. New York.
- Galster, G. (2005). *Neighbourhood mix, Social Opportunities, and the Policy Challenges of an Increasingly Diverse Amsterdam*. Amsterdam, Nederland: Universiteit van Amsterdam.
- Gemeente Rotterdam. (2015). *Kansrijke wijken voor gezinnen*. 10% meer gezinnen in negen Rotterdamse wijken rondom het Centrum. Geraadpleegd op 3 maart 2017, van http://www.robedrijf.nl/Clusters/Maatschappelijke%20ontwikkeling/Document%202015/programma_kansrijkewijken_20%20maart.pdf
- Gent, W. van (2009). "De noodzaak van ontrafeling van problemen in stedelijk beleid: het 40-Wijkenprogramma" In: Musterd en Ostendorf (Red.) *Problemen in wijken of probleemwijken* (85-96) Assen: Van Gorcum.
- Gent, W.P.C. van (2013). Neoliberalization, housing institutions and variegated gentrification: how the 'third wave' broke in Amsterdam, *International Journal of Urban and Regional Research*, 37 (2), 503-522.
- Glass, R. (1964). Introduction: Aspects of change. *Centre for Urban Studies* (ed.) London:

- Aspects of change.
- Hamnett, C. (1991). "The Blind Men and the Elephant: the Explanation of Gentrification". *Transactions of the institute of British Geographers*, new series, 16 (2).
- Hamnett, C. (2003). "Gentrification and the Middle-class Remaking of Inner London, 1961-2001", *Urban Studies* 40, 2401 <http://www.neighbourhoodcentre.org.uk>.
- Helleman, G., Wassenberg, F.A.G. (2004). De vernieuwing van wat er morgen idealistisch stad. Amsterdamse Bijlmermeer hoogbouw. *Steden: het internationale tijdschrift van het stedelijk beleid en planning*, 21 (1), 3-17.
- Hochstenbach, C., Musterd, S. (2017). Gentrification and the suburbanization of poverty: changing urban geographies through boom and bust periods. *Urban Geography*, 1–28. doi:10.1080/02723638.2016.1276718.
- Kleinmans, R., Bolt, G. (2010). Vertrouwen houden in de buurt. Verval, ervaring en collectieve zelfredzaamheid in stadsbuurten, *Onderzoeksinstituut. OTB/Nicis*. Delft. Den Haag.
- Koning, A. de. (2015). "This neighbourhood deserves an espresso bar too": Neoliberalism, Racialization, and Urban Policy, *Antipode*, 47 (5), 1203-1223.
- Lees, L., Slater, T., Wyly, E. (2008). *Gentrification*. New York. Routledge.
- Ley, D. (2003). Artists, Aestheticisation and the Field of Gentrification. *Urban Studies*, 40 (12), 2527-2544
- Marcuse, P. (1986). Abandonment, Gentrification and Displacement: the Linkages in New York City, in Smith, N. and Williams, P. (1986) *Gentrification of the City*. London: Unwin Hyman.
- Marcuse, P., Kempen, R. van. (2000). Introduction. In Marcuse, P., Kempen, R. van (Ed.), *Globalizing Cities. A New Spatial Order?* Blackwell Publishers. 1–21.
- Marissing, E. van. (2008). *Buurten bij beleidsmakers. Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-na-oorlogse stadswijken in Nederland*. Universiteit Utrecht.
- Musterd, S., Ostendorf, W. (2009). "Problemen in wijken of probleemwijken?" Assen: Van Gorcum.
- Putnam, R. (2002). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford Scholarship Online.
- Putnam, R. (2007). E pluribus unum: diversity and community in the twenty-first century. *Scandinavian Political Studies*, 30 (2), 137-174.
- Reijndorp, A. (2004). *Stadswijk: Stedenbouw en dagelijks leven*. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- Shaw, K.S., Hagemans, I.W. (2015). 'Gentrification Without Displacement' and the Consequent Loss of Place. The Effects of Class Transition on Low-income Residents of Secure Housing in Gentrifying Areas. *International Journal of Urban and Regional Research*, 39 (2), 323-341.
- Swanbom, P.G. (2008). *Case-study's*. Wat, wanneer en hoe? Amsterdam. Boom.
- Tersteeg, A.K., Pinkster, F.M. (2016). "Us Up Here and Them Down There": How Design, Management, and Neighborhood Facilities Shape Social Distance in a Mixed-Tenure Housing Development. *Urban Affairs Review*, 52 (5), 751-779.
- Uitermark, J., Duyvendak, J., Kleinmans, R. (2007). Gentrification as a governmental strategy: social control and social cohesion in Hoogvliet, Rotterdam. *Environment and Planning*. 39 (1), 125-141.
- Veer, J.C.V. van der. (2014). Van verzorgingsstaat naar activeringsstad. *Res Publica*, 56 (2), 256-261.
- Veldboer, L., Boonstra, N., Krouwel, A., Duyvendak, J. W. (2010). De mixfactor van sport:

eenheid verdeeldheid op het veld. In F. Kemper (editor), *Samenspel: studies over etniciteit, integratie en sport*. Bennekom, Nederland: NISB.

Yin, R. K. (1993). *Applications of case study research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Bijlagen

Bijlage 1 Topics en interviewvragen

Algemeen

1. Wat is uw geslacht?
2. Wat is uw leeftijd?
3. Heeft u jonge kinderen?
4. Wat is uw opleidingsniveau?
5. Wat is uw beroep?
6. Sinds welk jaar woont u in deze woning/buurt?

Initiatieven

7. Welke buurtinitiatieven worden/werden er georganiseerd middels Droomstraten?

Motieven/ initiatiefnemers

8. Neemt/nam u zelf deel aan die initiatieven en organiseert/organiseerde u ze ook mede?

Waarom wel/niet?

-Zo ja, wat was de reden dat u hieraan meedoet/deed?

-Zo nee, wist u van de plannen van Droomstraten af? Nee? Hoe voelde u zich daarbij?

-Werd u erbij betrokken?

9. Wie nemen er deel aan die initiatieven?

-Hoe lang wonen deze betrokkenen al in de straat?

-Wat voor baan/opleidingsniveau hebben deze betrokkenen?

Veranderingen

10. Is er iets veranderd aan het aanbod aan voorzieningen in de straat door het project Droomstraten? (Specificeren per straat)

Deelnemers/ initiatiefnemers

11. Wie maakt er gebruik van de voorzieningen die door het project Droomstraten zijn ontstaan?

Maakt u gebruik van de voorzieningen die door het project Droomstraten zijn ontstaan?

Welke straatbewoners maken (ook) gebruik van de nieuwe voorzieningen/plekken die naar aanleiding van Droomstraten zijn ontstaan?

-Hoe lang wonen deze straatbewoners al in de straat?

-Wat voor baan/opleidingsniveau hebben deze straatbewoners?

Contact/ sociale menging

13. Hoe gaan bewoners in de straat met elkaar om? En is dit veranderd door het project Droomstraten?

-Zo ja, op wat voor manier?

14. Heeft u door het project Droomstraten meer contact gekregen met de nieuwe/oude bewoners van de straat?

-Zo ja, hoe zou u dat contact omschrijven?

15. Heeft u na uw Droomstraat ook nog contact met de mensen waarmee u tijdens Droomstraat contact had?

Zo ja, hoe zou u dat contact omschrijven?

Spanningen

16. Hoe verliep het samenwerken tijdens het project Droomstraat?

-Waren er verschillen in mening? Wie was dat en welke standpunten?

-Heeft dit geleid tot discussie of spanningen?

Eisen aan fysiek uiterlijk/ sociaal opzicht

17. Wat zijn uw wensen/eisen aan een leefbare wijk/straat?

-Hoe belangrijk vindt u dat uw straat verzorgd/veilig is?

-Hoe vindt u dat uw straat eruitziet? (verzorgd/ onverzorgd) En is dit door het project Droomstraten veranderd in positieve/negatieve zin?

-In hoeverre voelt u zich thuis in uw straat? En is dit veranderd door het project Droomstraten? Zo ja, waarom en op wat voor manier?

-In hoeverre voelt u zich veilig in de straat. En is dit veranderd door het project Droomstraten? Zo ja, waarom en op wat voor manier?

Overlast

- Ondervindt u overlast van burens of straatgebruikers in uw straat?

-Is dit veranderd door het project Droomstraten? Zo ja, waarom en op wat voor manier?

Eisen aan fysiek uiterlijk/ sociaal opzicht

18. Komen de veranderingen door de Droomstraat overeen met uw wensen/behoefte/ eisen?

-Zo nee, hoe voelt u zich hierbij?

-Wat zou er nog meer moeten veranderen om aan uw eisen te moeten voldoen?

Voor- en Nadelen

19. Al met al wat zijn volgens u de voor- en nadelen van het project Droomstraten?

Bijlage 2 Codeslijst

Topic	Codes
Algemeen	Leeftijd
	Opleidingsniveau
	Beroep
	Hebben van kleine kinderen
	Aantal jaren woonachtig in de straat
Initiatieven	Groen
	Autoluw
	Speelgoed/speeltoestellen
	Straatmeubilair
	Dieren
	Straatactiviteiten
	Herinrichtingsplan
	Maquette
Initiatiefnemers	Bezit koophuis
	Jonge kinderen
	Hoogopgeleid
	Werkgroepen
	Woonduur
Positieve motieven	Kennismaking bewoners
	Omgang bewoners
	Behartigen bewonersbelangen bij gemeente
	Bevorderen woon- en leefklimaat
Negatieve motieven	Geen behoefte
	Geen zin
	Te druk werk
	Te druk sociaal
	Taalbarrière
	Tijdelijke woonduur

	Spanningen
Contact bewoners	Hecht
	Oppervlakkig
	Spanningen
	Slechte communicatie
	Groepsapps
	Facebookpagina
	In-group
Sociale mening	Kinderen
Spanningen	Slechte communicatie
	Discussie uitvoering
	Besteding subsidie
	Toenemende drukte
	Minderheidsbelang
	Gemeente
Overlast	Kinderen
	Straatgebruikers
	Criminaliteit
Eisen fysiek uiterlijk straat	Parkeerplaatsen
	Gebruik straat
	Onderhoud straat
	Parkeerplaatsen
	Autovrij
	Groen
	Veiligheid
	Buurtcontact
	Rioleringsprobleem
	Herinrichting straat

Bijlage 3 Tabel achtergrondgegevens respondenten

Respondent	Geslacht	Leeftijd	Jonge kinderen	Opleiding	Beroep	Aantal jaar woonachtig straat	Straat
R001	Man	53	Ja	Hbo	Filmmaker	15 jaar	Kettingstraat
R002	Vrouw	(50?)	Ja	Mbo	Huisvrouw	15 jaar	Kettingstraat
R003	Man	43	Ja	Mbo	Aannemer	12 jaar	Kettingstraat
R004	Man	25	Nee	WO	Trainee	2 jaar	Berkelselaan
R005	Vrouw	12	Nee	-	-	12 jaar	Kettingstraat
R006	Man	28	Nee	WO	Marketeer	2 jaar	Berkelselaan
R007	Man	45	Ja	Hbo	Ondernemer	21 jaar	Berkelselaan
R008	Vrouw	62	Nee	Geen	Uitkering	11 jaar	Blommersdijkselaan
R009	Man	67	Nee	WO	Apotheker	19 jaar	De Drie Straatjes
R010	Vrouw	46	Ja	Hbo	Logestiek	22 jaar	Kettingstraat
R011	Man	61	Nee	WO	Aannemer	20 jaar	Kettingstraat
R012	Vrouw	30	Nee	Hbo	Horeca	6 jaar	Kettingstraat
R013	Man	39	Ja	Hbo	Zorgverlener	28 jaar	Blommersdijkselaan
R014	Vrouw	65	Nee	Hbo	Ondernemer	43 jaar	De Drie Straatjes